

Arcképek a zenevilágból

Buttykay Ákos

(Az „Ezüst sirály” mai bemutatója alkalmából)

Herczeg Ferenc mondta nemrégiben egy beszédjében, hogy volt idő, amikor öregnek mondtak nálunk mindent, ami keresztény és nemzeti. Ez a szomorú igazság vonatkozik a Buttykay művészetére is. Cis-moll szimfóniája például hiába jutott be óriási sikerrel a lipcei Gewandhausba, hiába jutott el Bécsbe, Berlinbe, Hamburgba s vagy száz kisebb városba, hiába állott külföldi előkelő műsoron hol egyik, hol másik szerzeménye, hiába hozta mindegyik a tiszta babért nemzetének, — itthon nem az ő nevével teltek meg a hírlapok, csak elvéve, csak kénytelenségből említették nevét, mert erejéről hallgatni nem lehetett. A Buttykay Ákos művészete nem a nyomtatott betűvel nőtt; eleven beszéd ereje dédelgette jelentős talentumát.

Az ugocsai dus rétek virágából, a végláthatatlan utak akácfaának illatából, a kőkényesdi berkek madárdalából, a lápok örökzenéjü szellőjéből, a halmii nyárfák szomorúságából, a Tur folyónak néma erejéből, a zsiros fekete földön termett acélbuza kincseiből nőtt ki a lelke; szépét hajszólo, akaratos és gyermekes, örökké nyugtalan, magyar lelke. Tolla szántásán érzem a nagyszőlősi bor zamatát s a nagymajthényi sirás panaszát. Ugy jön föl Budapestre zenét tanulni, ahogy a testőrök mentek

volt Bécsbe német szóra s amint Bessenyeiék a gót betűket, ugyanugy tanulja meg a kótákat: magyarul, magyar fejjel, magyar szívvél. Német szövegű dalai nyomán is magyar lélek száll ki a zongorából s bár nem kimondott programja a magyar zene, nem is tud más zenét írni, mint magyart. Nem modern és mégis mindig friss. Formatisztelő és mégis a ma művésze. Különálló talentum. Klasszikus zenei korok neveltje. Hagyományos magyar konzervatívizmussal gyökerezik a nagy klaszszikusok világában, de az érzése, a beszéde: mai. Csak kerek munkát tud írni, csak tiszta érzést érez végig, valahogyan mindig az általános emberit keresi. Nem egyénieskedik, hanem egyéni. A tisztult, magasrendű muzsika magyarlelkű művésze. A magyar zene Kölcseyje.

Zsentrí családból való, tehát zenei Ázsia fojtogatta gyermek-lelkét. Mennyi küzdelmébe kerülhetett, míg énjét muzsájának végleg odaadta. Zongorára édesanyja kezdte tanítani. Rendkívüli zenei talentumát már hét éves korában csodálták. Tizennegyedik évében a fővárosba kerül, a piaristáknál jár iskolába, az egyetem jogi fakultását is elvégzi, de egyidejűleg folyton és inkább zenetanulással foglalkozik. Székely Imre, Ellinger s Thomka is volt tanárja, de komolyabb tudását a Zeneakadémián Thomán Istvántól s Herzfeldtől szerzi meg. Az akadémiáról a híres Stavenhagenhez megy, kinek két évig volt kiváló tanítványa. Berlinben sok hangversenyt ad s természetesen nálunk is komoly sikert ér el minden egyes fölléptével. Berlini sikerei után itthon telep-

szik meg. Zongoraleckéket akar adni, de csodálatosan egyetlen tanítványa sem akad. Erre az időre esik, hogy Beöthy László ráveszi a „Bolygó görög” című operettszövegkönyv megzenésítésére. Elkészíti s olyan sikert arat, amelyhez hasonlítható a magyarországi lenge színpad történetében művészi érték szempontjából nem akad. Ugyanezen időtájt Mihailovich Ödön, a Zeneakadémia zongoratanzakának tanárává nevezte ki, hol 1907 óta mint pedagógus működik. Pár év előtt megházasodott. A magyar színpad egyik legragyogóbb értékét, Kosáry Emmi-t, vette feleségül.

Összefogott életrajzának olvasásánál ne feledjük, hogy folyton komponált. Munkásságából a zeneszerzői tündöklék legfényesebben. Kötáinak külföldön is állandó értékük, márkájuk van. Összesen huszonkét opuszt írt s még egynéhány jelentős szerzeményt opuszszám nélkül (magyar népdalok fölötti parafrazisokat zongorára, több dalt ének-zongorára (sajnos, német szöveggel) s egy magyar szívet zenekarra). Művei csaknem mind a lipcei Steingraber-cégnél jelentek meg. Csak egy nagyobb és igen értékes kézírata van, a hegedüversenye. Vecseynek írta pár év előtt, de még nem adták elő. Feszülten várjuk, mikor látjuk már műsoron. Legjelentősebb művei: csodaszép zongorafantáziája nagyzenekarra (op. 6.), melyet Richter János vezényelt először; Cis-moll szimfóniája (op. 8.); Scherzója nagyzenekarra (op. 9.); remek hegedűzongoraszonátája (op. 10.); „Salambo” című szimfóniája (op. 11.), mellyel a legnagyobb mai szimfónikusok közé emelkedett; az

Arany János költeménye nyomán irt hires „Ünneprontók“ című szimfóniai költeménye (op. 12.); szonáta appassionátája zongorára (op. 13.); magyar népdalok fölötti zongoravariációi (op. 14.); a „Bolygó görög“ (op. 15.); „Csibészkirály“ (op. 16.) című operettjei; „Hamupipőke“ (Bakonyi Károly szövegére) (op. 20.) című mesejátéka; az „Ember tragédiájá“-hoz irt monumentális zenekari műve (op. 21.) és a ma bemutatóra kerülő „Ezüst sirály“ című legújabb operettje (op. 22.)

Buttykay Ákos javakorabeli, szép férfi. Finom modoru európeér. Kár, hogy szorosabb kapcsolatot nem keresett korának igazi magyar irodalmi értékeivel.

Buttykayt, az embert, ez a kis történet jellemzi legjobban:

Buttykayéknál Kökényesden egyszer nagy vendégség volt. A házigazdai kötelességeket a fiatal Buttykay látta el. Jóelőre megparancsolta Jánosnak, a régi kocsisnak, hogy éjfél felé álljon elő a nagykocsival a vendégek hazaszállítására. Elmúlt éjfél, de János nincs sehol. A vendégek nyugtalankodnak, még jobban a házigazda, keresik a kocsist még a pincében is, merthogy iszogatni szeretett János, — nincs sehol. Mit volt mit tenni, ott aludt a társaság. Másnap reggel még mindig éktelen dühvel ment ki Buttykay az istállóba, hogy Jánost, ha megkerült azóta, izekre szedje a tegnapi szégyenért. De mire János elé ért, szelid fejsóválással csak ennyit mondott:

— Ejnye, ejnye, János bácsi.

Papp Viktor.